

HET HERKENNEN VAN GROTE MEEUWEN (DEEL 3)

Bram Rijkssen

In de vorige twee delen is ingegaan op de specifieke leeftijdskenmerken van “de zeemeeuw”, en op welke wijze het verschijnsel “rui” kan helpen bij het vaststellen van de leeftijd van een bepaalde vogel.

Met deze kennis moet het –in theorie- dus mogelijk zijn om op ieder willekeurig moment van het jaar een grote meeuw op leeftijd te brengen. En hoe dit kan helpen bij het determineren van de verschillende soorten, wordt in deel 3 en 4 verder uitgewerkt.

Vanaf nu maakt de “zeemeeuw” plaats voor de volgende vier soorten:

Zilvermeeuw

Kleine mantelmeeuw

Geelpootmeeuw

Pontische meeuw

De meest relevante informatie omtrent het determineren van grote meeuwen is in de goede veldgidsen wel terug te vinden, maar als je meer dan 50% van de onvolwassen meeuwen met zekerheid op naam wilt brengen, zal enige verdieping in kennis toch nodig zijn.

Over het herkennen van de specifieke kenmerken kan per soort een compleet boekwerk geschreven worden. Die boeken bestaan al, en ik heb niet de illusie dat mijn bijdragen tot diepere inzichten in de bestaande kennis zal leiden. En dat

vanaf nu de ware identiteit van iedere meeuw door iedereen binnen tien seconden valt te ontmaskeren, is evenmin realistisch. Het is dan ook goed om het volgende steeds te onthouden:

- 1 er zijn maar weinig soortgroepen waarbinnen de verschillen tussen individuen van gelijke soort, gelijke leeftijd en gelijk geslacht zo enorm groot zijn;
- 2 determinatie van de soort moet vaak worden gedaan op basis van een combinatie van zichtbare kleedkenmerken;
- 3 definitieve determinatie is soms alleen mogelijk na het bestuderen van foto's van de bewuste vogel (Zie in dat licht vooral punt 4);
- 4 de aanschaf van een halfje wit maakt aanschaf van dure en enorme telexen overbodig...;
- 5 het is geen schande om een meeuw ongedetermineerd te laten;
- 6 veel "larofielen" laten in het veld zo'n 10 à 20% van groepen meeuwen ook ongedetermineerd (Larus is latijnse naam van de grotere meeuwensoorten).

Op de volgende pagina's worden met behulp van foto's de relatie tussen leeftijd en meest basale kenmerken van Zilvermeeuw en Kleine mantelmeeuw besproken. Ook wordt ingegaan op de verschillen tussen deze soorten. Bedenk daarbij dat het gaat om de grootste gemene delers van de meest specifieke kenmerken, en dat alleen de zichtbare kenmerken van niet vliegende vogels aan de orde komen. Bedenk ook dat van alle grote meeuwensoorten in Nederland Zilvermeeuw en Kleine mantelmeeuw de grootste variatie laten zien: er bestaan grote verschillen tussen exemplaren van noordelijke en zuidelijke afkomst, en de verschillende ondersoorten.

Maar zoals beloofd en ter geruststelling: in dit artikeltje beperken we ons tot de meest basale kenmerken en verschillen tussen beide soorten.

Bij het behandelen van determinatiekenmerken van grote meeuwen is het vrijwel onmogelijk om tegelijkertijd én volledig én beknopt te zijn. Dit artikel is vooral beknopt, en allesbehalve volledig.

In de meeste gevallen heb ik alleen foto's gebruikt waarop vogels te zien zijn die in de herfst of aan het begin van de winter zijn gefotografeerd. Na het lezen van deel 2 van deze serie zal voor iedereen duidelijk zijn wat daar de reden van is; de volledige rui is dan al grotendeels of geheel afgrond, en het verenkleed is na deze complete rui dan ook het meest karakteristiek. Gedurende een aantal maanden blijft het grotendeels ongewijzigd, afgezien van eventuele verkleuring door slijtage gedurende de winter en het voorjaar.

Beknoptheid is ook de reden dat ik me heb beperkt tot herkenning van meeuwen die niet ouder zijn dan 2 ½. Over het algemeen is herkenning van vogels van een oudere leeftijd minder problematisch.

Twee even oude zilvermeeuwen in november; links argenteus, rechts argentatus.

1ste Kalenderjaar zilvermeeuw en kleine mantelmeeuw met nieuwe schouderveren (respectievelijk september en november)

Verschillen tussen Zilvermeeuw en Kleine mantelmeeuw – alle leeftijden
Zilvermeeuw

- Krachtig en tamelijk "bulky". Van de vier genoemde soorten heeft deze de kortste vleugels, die maar iets voorbij de staart steken.

- Stevige snavel met een flinke hoek op de ondersnavel ("gonyshoek").

Kleine mantelmeeuw

- Slank en langgerekt. Vleugels zijn relatief lang, en steken doorgaans duidelijk voorbij de staart.

- De snavel is naar verhouding langer en slanker dan bij Zilvermeeuw.

De oplettende lezer zal het opvallen dat er een groot "beetje meer-beetje minder" gehalte achter bovengenoemde kenmerken schuilt.

Zilvermeeuw en Kleine mantelmeeuw, 1ste kalenderjaar,

voor en ná postjuveniel rui

Algemene kenmerken

- bruine grondkleur

- gelijkmatige verdeling van eenduidig getekende juveniele dekveren

- puntige handpennen

- donkere snavel

- donkere iris

Kenmerkend voor 1ste kalenderjaar Zilvermeeuw (voor postjuveniel rui)

- donkere snavel wordt aan de basis al snel lichter.

- lichte randen van de dekveren en tertials flink gekarteld

- zwart/witte "piano-toets-patroon" op grote dekveren

- handpennen donkerbruin, randen van de handpentoppen licht

Kenmerkend voor 1ste kalenderjaar Kleine mantelmeeuw (voor postjuveniel rui)

- de snavel blijft lang donker

- lichte randen langs donkere dekveren en tertials smal en grotendeels ongekarteld

- grote dekveren als geheel relatief donker, vaak een gesloten donkere band langs de middelste dekveren vormend

- handpennen zwart, meestal zonder licht randje rond de handpentoppen

Kenmerkend ruiproces 1ste kalenderjaar vogels; herfst en winter (na postjuvenile rui)

- Zilvermeeuw vervangt hooguit (een deel van) de schouderveren

- Kleine mantelmeeuw vervangt (een deel van) de schouderveren, en daarbij ook vaak een deel van de vleugeldekveren.

Zilvermeeuw - 1ste kalenderjaar, augustus

Kleine mantelmeeuw - 1ste kalenderjaar, september (Mars Muusse)

Zilvermeeuw en Kleine mantelmeeuw, 2^e kalenderjaar.

Algemene kenmerken 2^e kalenderjaar vogel

- nieuwe verenkleed variabel, maar "mix" van zowel getekende als meer egaal gekleurde dekveren is kenmerkend
- afgeronde handpentoppen
- snavel tweekleurig (verdeling tussen lichte en donkere delen varieert)
- iris over het algemeen duidelijk lichtbruin/geel verkleurend

Kenmerkend voor 2^e kalenderjaar Zilvermeeuw

- nieuwe generatie dekveren donker/licht, maar vooral tekening op tertials en grote dekveren is subtiel anders tov tekening bij 1ste kalenderjaar vogels
- zgn. "vermiculation" op grote dekveren (vertaald: "spiraalvormige versiering")
- handpennen donkerbruin, randen van de ronde handpentoppen licht

Kenmerkend voor 2^e kalenderjaar Kleine mantelmeeuw

- donkere bovendelen, vaak al contrasterend met lichte onderdelen waardoor de vogels al wat meer op een adult gaan lijken
- "mix" van egaal leigrijs gekleurde en "vermiculated" getekende bruinige dekveren. Tertials met een opvallend witte top
- handpennen zwart, afgeronde handpentoppen zonder licht randje

Variatie tussen 2^e kalenderjaar Kleine mantelmeeuwen

Hieronder nog een kleine verzameling van verschillende 2^e kj. Kleine mantelmeeuwen, gefotografeerd in september en oktober.

Zilvermeeuw - 2e kalenderjaar, november (Mars Muusse)

Kleine mantelmeeuw - 2e kalenderjaar, oktober

Zilvermeeuw en Kleine mantelmeeuw, 3^e kalenderjaar.

Algemene kenmerken 3^e kalenderjaar vogel

- snavel- en iriskleur en verenkleed steeds meer als adult

Kenmerkend voor 3^e kalenderjaar Zilvermeeuw

- kenmerkend is de combinatie van grijze mantel en middelste dekveren

- grondkleur snavel bleekgeel/-roze met brede zwarte band rond de punt

- nieuwe handpennen vergelijkbaar als bij adult (zwarte handpen "in witte verf gedipt")

Kenmerkend voor 3^e kalenderjaar Kleine mantelmeeuw

- donkere bovendelen, sterk contrasterend met lichte onderdelen waardoor verschil met adulte vogels steeds kleiner lijkt

- dekveren ongetekend, maar tussen de leigrijs gekleurde veren vaak wel enkele grijsbruine exemplaren

- nieuwe handpennen vergelijkbaar als bij adult (op de foto zijn zowel de nieuwe als de oude handpennen nog goed zichtbaar)

- iriskleur vaak al felgeel, maar snavel- en pootkleur (geel bij adult) nog niet volledig ontwikkeld

Mars Muusse was zo vriendelijk om geheel vrijblijvend zijn fotocollectie ter beschikking te stellen. De foto's waarbij "MM" staat vermeld zijn van zijn hand. Van zijn hand is overigens ook de inmiddels befaamde en veelgeprezen "Meeuwenspecial", die hij samen met Ruud Altenburg schreef. Daarin wordt uitgebreid ingegaan op herkenning van de vier genoemde soorten tijdens het eerste kalenderjaar. Verplichte kost voor iedereen voor wie het determineren van deze soorten geen gesneden koek is (<http://daarruud.home.xs4all.nl/special.html>).

Volgende keer in deel 4: Geelpootmeeuw en Pontische meeuw

Zilvermeeuw - 3e kalenderjaar, november (Mars Muisse)

Kleine mantelmeeuw - 3e kalenderjaar, oktober (Mars Muisse)